

GÉCZI JÁNOS

Utalólapok, É–Ny

(RÉSZLET)

É, mint Évi

Évi – tudod, Hermina – 1963-ban Amerikába megy. Kiderül, disszidens apja a második, romjaiban lévő házasságát próbálja rendbe szedni. Évi itthon kitűnő tanuló. Amerikában lebecsülik kezdeti nyelvi nehézségei miatt. Haza nem küldhet levelet, tiltja az apja. Később, a zenei tanulmányai végén kapok csak az elsősülött lányomtól levelet.

Az apja zsidó származású felesége a saját nevére, Grosmannra akarja átíratni. Nekem erdélyi a családom. Sütő Eta a rendes nevem. Sem Kohnra, sem Grünre sem változtatnám.

Évitől tudom, csupa ötvenhatossal barátkoznak. Az apja, ahogy öregszik, úgy lesz egyre ötvenhatosabbá, végül már fegyvert is fog ragadni. Abból csinálja a karrierjét, hogy politikai fogoly Magyarországon, csak én tudom, hogy köztörvényesként viszik el.

Egyébként elválik. Az első férjemhez további két házasság tartozik. A harmadik nőtől szintén elválik, pedig az is könyvelő, a negyedik házasságában a feleség meghal. Róla továbbá nem is érdemes beszélni. Róbert nem való semmiféle családba.

Évi Európába jön. Őt helyre pályázhat. Luxemburgban van az állandó munkája. Én csak krónikás vagyok a történésekről. Csak az igazat tudom elmondani. Hat évig főszereplője a legjobb operatársulatoknak. A szerződés után egy évig Spanyolországba megy, ahol a szerepeire készül, megtanul olaszul, dolgozik, és szép barátságokat köt. Ott ismerkedik meg a férjével, aki imádja a jachtokat. Sokat kirándulnak a Földközi-tengeren.

F, mint Fáskamra

A szomszéd utcában, ahol három bombatölcsér volt, egy ház üresen maradt, mert a magányos fiatalasszony a szüleihez költözik. Házának hatalmas pincehelyiségét mi fedezzük fel, abba hat ágyat be tudunk pakolni. Arra már nem emlékszem, miért kellett lehurcolkodnunk, azaz miért éppen akkor. Úgy megyünk át, hogy a WC hátsó oldalát levértük, a feltáruuló lukon keresztül lépünk át az új helyiségünkbe. Éppen amikor először mászunk át, a katolikus templom tornyát bomba éri. A Petri utca hosszában jobbra magasodott a templom. Mi rohanunk a pincébe, de hogy meddig tartózkodunk ott, már nem emlékszem. De egyszer már ágyban voltunk, amikor dö-

römböltek. Anyám kinyitja az ajtót. Három szovjet katona bejön, németeket keresnek. Én a dunyha alatt fekszem, az egyik katona ráül a lábamra. Anyám szóval tartja őket, és békésen el is mennek.

F, mint Felvonulás

El kell mondanom, a veszprémi felvonulás rendben zajlik.

A régi budapesti komcsi felvonulások sincsenek másként, mi mindig a Szállás utcából indulunk a Sztálin-szoborhoz, ahol a Kopasz nyájas mosollyal integet a tömegnek. Fegyelem ott is, itt is! De az 1956-os emberek arcán látszik a felszabadultság. Micsoda különbség!

F, mint Félfrancia

Unokám levele Magyarországról a szüleihez. A tökéletes boldogságról ír. Olyan jó ez a magyar élet, folyton boldog vagyok, nincs olyan perc, hogy ne lennék boldog, elépesztő, hogy mennyire szeretek élni.

Egyszer azt mondja valaki nekem, hogy ahány nyelvet beszélsz, annyi ember vagy. Ez igaz, de én leginkább magyarnak érzem magam, a zene, az emberek, a család, a nyelv, a kultúra. Franciának is tartom magam, apa miatt, de Franciaország már nem Franciaország, nincs az a sok kincs, ami Magyarországon, sajnós.

F, mint Franciatanárnő

Leszámítva a gépirónókat és a tanársegédeket én vagyok a legfiatalabb, nem csak a tanszéken, de a karon is. A központi könyvtár, majd húsz évvel később a kari könyvtár alkalmazottjaként kihelyezett munkatársként tevékenykedem, de mivel a tanszékhez csatlakozik a kézi könyvtár, oda tartozónak érzem magamat. Laza függelmi viszonyban állok a tanszék dolgozóival, velük mégis szívesebben töltöm az időmet, mint a központi dolgozóival, akik minduntalan éreztetik velem szakképzetlenségemet. Mit keres itt egy levelezőre járó franciatanár-szakos? Majd meg, mit keres egy levelezőn végzett francianyelv-tanárnő? Szép lassan gúnynevet akasztok mindegyikére, igyekszem olyant találni, amely franciásan gonosz, nyelvileg frapáns, és az is találónak érzi, már, ha megtudja, akire vonatkozik. A dohányzószobában engedem útjára egyik-másik megnevezést, mintha csak az imént hallottam volna valakitől, de diszkrécióból nem nevezem meg a forrást. Így válik aztán a fonynyadt almához hasonlatos segge miatt a dékánasszony, ki aztán rektorhelyettesé emelkedik, Fontos Almává, a szüntelen dióbelet rágó s mindenért lelkesedő antropológus, a szocialista pedagógia krónikása és nagy öregje, Dejóvá. Egyedül Margónak, az önismereti tréningeket tartó, colstokszerű, őrmesteri kiképzésen átesett adjunktusnak, aki, bármennyire teper, sosem képes magasabb beosztásba kerülni, nem tudok csúfnevet találni, pedig akkora az álla, mint együttvéve a két melle, igaz, olyan lappadt is. E megnevezés általi felismerést szorgalmazó humor azonban nem a férjemtől ragad rám, hanem a saját családomból, onnan is a bátyáimról.

G, mint Gregor

Házunkba ötször törnek be. Edina lányom nagyobbik fia, Gregor, ha jól emlékszem, hét-nyolc éves, kick-boxra jár edzeni. Furcsa módon rendetlen a lakás, amikor hazaér. A hallban áll a nagy játékháza, szanaszéjjel szórva találja a játékokat. Az iratszekrény középső asztali részén és a parkettán halomban hevernek a számlák, a levelek, a família iratai. Férjem szobájában hatalmas könyvszekrény áll, íróasztallal, itt is számlák, biztosítós papírok, szerződések. Mire hazaérek, Gregor önfeledten játszik a nagy rendetlenségben.

A második betörésnél Balatonalmádiba jön utánunk a rendőrség, mondják, a lakásunkat meglátogatták a tolvajok. Értékes Zsolnay-porcelánokat és egyebet visznek el. Az üres könyvdobozban ezüst és arany ékszerek vannak, amit a könyvespolcon tartok. A gerincére ráírtam, hogy Matematika – Fizika. Ezt elviszik!

A harmadik betörésnél egy cigányasszonyt és két lányát találja a férjem a lakásban. De mire telefonál a rendőrségre, a cigányasszony el akar osonni. Férjem elkapja, és képen vágja. A két tini kiabál, ne bántsa a szívbeteganyánkat. Férjem nem bírja a három visító nőt, így a telefonálás közben elszaladnak. A rendőrség kutyával sem tud a nyomukra találni. Később egy mocskos kendőben visszavesszük a zsibvásárban a nagymama gyönyörű teáskészletét, amit Hermina azóta is őriz.

A negyedik betörésnél annyi borsot szórnak el, hogy tíz évre elég volna főzésre.

Az ötödikre már nem emlékszem. A paloznaki gyümölcsceinket, szőlőket éjjelnappal lopják. A rendőrség soha nem találja meg a betörőket.

Egyedül Edina tudja börtönbe küldeni Bakán Évát. Az a hatodik betörés.

A szőlőre tizenhárom betörés esik. A betörő olyan részeg, hogy egyszer a rendőrség hajnalban véletlenül elkapja. Meg kell mondanom, a rizling szőlőből csodálatos bor készül a férjem által. Nagyon szeretik a betörők!

A szovjet időben a rendőrség munkája ilyen.

G, mint Gruber dr.

Sanyit a Jászságból mint fiatal állatorvost Zircre helyezik. Egy fogfájás miatt egy idősebb orvoshoz kerül. Kiderül, hogy a Veszprémi Gyermekkórház sebésze változott át fogásszá. Ha jól emlékszem, Gruber a vezetékneve. Sanyi, már egy foggal kevesebb a szájában, elmeséli a perforált vakbélgyulladás történetét. Gruber emlékezik a kis tízéves gyerekekre, akinek lyukas garast sem ígérnek az életéért. Éjjel Sanyi hallja, hogy két apáca beszélget, na, reggelre ennek a kisfiúnak már vége. Erre Sanyi kinyitja a szemét, majd bolond leszek meghalni, kiabálja.

H, mint Három

Azt is mondhatom, hogy egy és kettő. Inkább, és Sanyi is úgy beszélt rólatok, három. Mindhárman külföldön éltek, a legidősebbiketek fiatalokora közepétől Amerikában nevelkedik, majd ötvenéves korában, amikor férjhez megy, átköltözik halász férjéhez, Dániába. A második, sok házasság után, áttelepedik Németországba, de neki

sosincs pénze. A harmadik férje francia, most, harmincöt év után azt tervezik, hogy hazaköltöznek. Mindegyik két gyereket szül, ebben az esetben elmondhatom, hogy kétszer három. Jó lányok vagytok, naponta váltjátok egymást, hogy mindig legyen valaki velem.

H, mint Hermina levele hozzám

Anya, néha eltöprengek, hogy képes lennék-e megismételni azt, amit szeretnék elmesélni neked – írja Hermina. – Hiszen segítőtársam és két gyerekem volt, akiknek sorsát döntően befolyásolja, ha a dolgok nem úgy alakulnak, ahogy végül is megtörténtek.

Úgy kezdődik, hogy az egyik osztrák katolikus szervezet töménytelen mennyiségű élelmiszert küld Erdélybe. Engem is kérnek mint francia állampolgárt, hogy tartsak velük. Egy ismerőssel indulok Bécsből Budapestre a csomagjaimmal. Tudja, hogy épp Erdélybe készülök. Rögtön megkér, hogy menjek el vele egy munkatársához, aki Romániából települt át Magyarországra, hátha van valami üzenete az ott-hon maradottjainak.

Meglátogatjuk. A vendéglátónk elenged egy gyenge humort, valami olyat, hogy nincs-e kis rés a kocsiban, ahol a kicsi lánya elférne? Merthogy a románok nem engedik át. Ő hét hónapja ideutazott, hogy a feleségét is utána engedjék (sürgősségi útlevéllal), szívinfarktust imitált. Ilyen esetben a román hatóságok kizárólag az aszszonyt engedik át, a gyerekek otthon maradnak, túszoznak. Mártonék abban bíztak, hogy rövid úton hivatalosan megkaphatják kislányukat. Nem tudják, hogy a Vörös-kereszt nem foglalkozhat családgyesítéssel.

Átvillan az agyamon, hogy nekem két gyerek van az útlevelemben, talán ha az egyik hasonlít az övékére.

Elutazok Erdélybe mint az osztrák segélyezőik csapatának egyik tagja, három napot töltünk Kalotaszegen, Kolozsvárott, Bánffyhunyadon, az élelmiszert szétesztjük. Azután Márton családját keressük fel. Megismerkedünk a kislány nővérével, aki a szülők távolléte alatt gondoskodik, és neveli Katicát, Mártonék leánykáját. Kellemes húsvét hétfő délutánt töltünk náluk. Katicát elbűvölőnek találom, reménykedve fontolgatom, hogy talán hasonlít a kisebbik lányomra.

Budaörsön aztán megismerem Katalint, Katica édesanyját. Ettől kezdve felgyorsulnak az események. Azt mondom nekik, hogy egy embert ismerek, akivel ezt meg lehetne csinálni, ő a barátnőm férje. Megkeressük, beleegyezik, hogy részt vesz a tervünk megvalósításában. Ezután jött a gond, hogyan, miként. Megkeressük az egyik barátnőnket, hogy elkérjük a Škodáját. Pech! – éppen eladta, viszont vett egy Volkswagent, de az szerelőnél van. Tehát tervünk meghiúsult. Ott állunk tehetetlenül, amikor valaki megkérdezi Tibit, tud-e Trabantot vezetni.

Mivel Katica Julcsira hasonlít, inkább csak Esztert visszük magunkkal, s majd a két gyermekkel térünk haza. Szombaton reggel indulunk, jó hangulatban. Az autóban szól a zene, ragyog a nap.

Tíz óraker a kocsit elromlik, bevontatnak Abonyba. Azután Szolnokra, ahol egész délelőtt szerelőt keresünk. Végül is továbbindulhatunk. Gyulán, a határon arra gondolok, hogy megkérem a magyar határőrt, hogy ne pecsételje be a gyereket. Nem merem. A román vámos módszeres, mint mindig. Karosszéria (amennyiben a Trabant esetében ilyenről szó lehet), ülészet, motorház, zsebek és a kis autóstáska vizsgálata. Az autóstáska egy dupla válaszfallal ellátott kicsi brifkó, aminek a tartalma a levél, amelyben kéri a kis Katica nővérét, hogy adja át nekünk a gyereket, valamint egy fénykép a nővéréről. A hátulján a felirat: Édeseim. Ezen fotó átdójtát mindenben segítsétek! Ezen kívül még az útlevelel, ezer lej és két Amo szappan volt benne.

Szóval fogja a román a táskát, kipakolja, megszámlolja a pénzt, aztán szétfeszíti, a fény felé fordítja, forgatja, nézegeti. Majd az Amók kivételével mindent visszarak, s az egészet a kocsit tetején felejt. Hát én nekidőlök egy oszlopnak, na, nem gyorsan, csak úgy lassan, hogy ne legyen ájulás jellegű. A Tibi meg zavarában felvesz egy retket a földről, megtöröli, s szerintem egészben lenyeli. A vámos a bőrdöket túrja. Esztert piszkálja.

Szóval ott tartottam, hogy a táskát az autója tetején. Mi földbe gyökerezett lábbal búvöljük a brifkót. De jó lenne levenni onnan. De az biztos gyanút kelt. Na, akkor én megkérdzem, hogy lehet-e már benzinkupont váltani, s akkor leveszem a táskát, kiveszem a pénzt, s biztonságba helyezem.

Későn érünk Kolozsvárra. Házigazdánkkal beszélgetünk, tervezgetünk, örülten gondolkodtunk, de nem jutunk semmire, csak néhány félmegoldást hozunk össze. Másnap, vasárnap reggel körülnézünk az ócskapiacon, azután a Főtéren lóddörgünk, majd feltűnés nélkül beszivárgunk a Szent Mihály-templomba, ahol beolvadunk egy magyar turistacsoportba. Katica nővérének jelzem, hogy kint várjuk. Hát ez torokszorító. Ülünk a Trabantban, miután kiteptük őket egy esküvői menetből, és nem tudjuk kinyögni, hogy miért érkezünk. Mindenféle közömbös dologról beszélünk, majd amikor leparkolunk a Napoca szálló előtt, a Tibi kimondja: visszük Katicát. Erőtlen tiltakozás, aztán bemegyünk a házba mindent megtárgyalni.

A nagypapa (aki elől el kellett volna titkolni az eredeti terv szerint az egészet) mutatkozik a legjobb fejnek. Amíg mi az egyik ötletből ugunk a másikba, ő szépen átgondolja az egészet, s három olyan kérdést tesz fel, ami igazán lényegre törő, s mint később kiderül, fontos is. Amíg élek, nem felejttem el az öreg, higgadt okosságát, bátorságát, józan esztét.

Katicát elszakították a szüleitől, és csak úgy találkozhatnak újra, ha mi átvisszük a határon. Megfogom a kezüket, hogy Katicát és Esztert felvilágosítsam, Katica ezen túl Geréb Julcsi lesz, nyolc éves és másodikos. Eszter a testvére, én pedig az anyukája vagyok. Amíg a gyerekek a Botanikus kertben ismerkednek, mi a villában maradunk, beszélgetünk, búcsúzkodunk. Hiszen lehet, hogy én most hosszú ideig nem jöhetek Erdélybe. A szívemnek és az eszemnek is a helyén kell lennie. Ötpercenként kérdezem Katicát, hogy hívják, hány éves, hányadikos, stb. Rövid idő alatt megta-

nulja, aztán magabízón kéri, hogy kérdezzem. Eszterre nagyon büszke vagyok, mert miután megérti, miről van szó, ügyesen rendezgeti Julcsi-Katicát. Sokat segít.

Majdnem Kapushoz értünk, amikor Katica megkérdezi: Hermina néni, miért tetszik a biztonsági övet odatenni? Micsoda? – kérdezem. Többet ilyen nem fordul elő. Aztán Kapuson Katica először úgy szólít meg, hogy Anyu! Kimehetek megnézni a juhokat? Szeretném össze-vissza csókolni. Bánffyhunyadon főpróba következik. Bemegyünk a rokonságomhoz a két gyerekkel. Katicán farmerszoknya, gyapjúpulóver, szóval elég ügyesen átöltöztettem.

Hogy megnőttél, Julcsikám! Teljes siker, de én most kezdek félni. Ha a főpróba nem sikerült volna, visszafordulunk. Így iszunk egy kávé, búcsúzunk, és indulás Nagyvárad felé. A gyerekek jól érzik magukat hátul, megszerették egymást ez alatt a rövid idő alatt. Erősen félünk, néhol hófoltok tarkítják az út melletti árkot. A Királyhágónál Tibi szereli a lámpát, utána mind a négyen beveszünk egy Andaxint. Eszti ugyan nem akar, de megkérem szépen, úgy aztán bekapja. Nagy szükségünk lesz rá. Sötétedik. Tibi olykor megszólal, egy óra még a határ, fél óra! Nagyváradon a gyerekek alszanak, kicsit eltévedünk, de aztán rátalálunk a helyes útra. Tibi folytatja, húsz perc, tíz, öt, két és fél, ott a határ! Az előttünk lévő kocsit aprólékosan kutatják át a románok. Jó estét kívánok, szálljanak ki. Az én ajtómat csak kívülről lehet kinyitni, így hát letekerem az ablakot és megkérem a magyar határőrt, hogy szabadítson ki. Kivesszük a gyerekeket, mert a román kíváncsi a kocsi belsejére. Én a Julcsit, Tibi az Eszti veszi a karjára, a gyerekek hunyorognak, félig alszanak, nekem a torkomban dübörög a szívem. Aztán visszarakhatjuk őket. Eszter elalszik, Katica tágra nyílt szemekkel, kezét a fülére tapasztva lapul a Trabant hátsó ülésén. S akkor a magyar és a román határőr együtt eltűnik a lefüggönyözött fülkében. Én zavaromban beleharaptam egy szendvicsebe, mivel úgy gondoltam, hogy aki enni tud a határon, az csakis nyugodt ember benyomását keltheti. Csakhogy a szám teljesen kiszárad, falat sem megy le a torkomon. Ott állok, kapaszkodom a szendvicsembe, remegek nyárfalevélként. Szerencse, hogy ilyen hideg van, gondolom, vagy nem is ilyen szerencse. Kis rés maradt a függönyön, azon át figyeljük, ahogy a pecsétet vizsgálják, amit Gyulán ütöttek be, s amit vegyszerrel sikertelenül próbáltunk eltávolítani, s a francia vízumhoz tartozó fehér lappal letakartunk. Egyszer csak a magyar vámos felhajtja a fehér lapot, ahol eredetileg a pecsét szerepel, hogy az Útiokmányban szereplő Julia nem lépett ki. Szemeit hirtelen az ég felé emeli és villámgyorsan becsukja az útlevelet. Tibi látja, ahogyan halványan elmosolyodik. Komótosan lepecsételi az útlevelet, miközben ott áll mellette a román kollégája. Kihozza, a kezembe nyomta a két kék könyvet. Kész vagyunk? – kérdeztem. Kész!

Beülünk a kocsiba, s erre nem eresztik fel a sorompót. Katica még mindig ugyanúgy. Simogatom a fejét. Mikor jönnek a vámosok? Már elmentek, csak a sorompót várjuk, hogy felengedjék. A vámosoktól nem félek, csak a rendőröktől. Tizenöt perc múlva kiderül, hogy félreértés miatt van zárva a sorompó. Felhúzzák! Lassan indulunk. Elmondhatatlan, leírhatatlan érzések kavarnak bennem. Azt hit-

tem, üvöltünk, sikoltozunk majd a boldogságtól, kiszállunk, ugrálunk, öleljük egymást, kacagunk, sírunk. Ehelyett néma csöndben ülünk, csak Katica fúj egy hangot iszonytató és idegesítő módon. De tud minket idegesíteni valami? Katica megszólal: Eszter, játszódjunk! Most?! Azzal befordul a sarokba, és elalszik. Akkor kérek vajás kenyeret retekkel, ha nem csípős. Fék! Az éjszaka közepén remegő kézzel vajazom a kenyeret, szelem a retket, sózom az egészet. Fél kettő felé megérkezünk Szolnokra. Reggel szép napsütésre ébredünk, ám zúgó fejjel. Reggelizünk, az egész olyan, mint egy álom. Később ülünk a napon. Szolnokról képtelenség telefonálni a kislány szüleinek, s így csak üzenetet küldök, itt vagyunk épen, egészségesen, napozunk. Indulás. Szól a zene, de mi nem nagyon beszélgetünk. Jó, hogy túléljük.

Az Árpád híd után mindkét gyermek elalszik. Megállunk nem túl közel a szülők lakásától. Tibi nem szól, csak int, menjél. Bekopogok, jó napot kívánok. Katalin épp indul kifelé a házból, gyalogos lépteit futóra fogja. Megfogom a karját és mondom, hogy vigyázza, mert alszanak. Szinte lábujjhegyen megyünk az autóhoz. Katica ébred először. Egymás mellett látja anyut és az édesanyját, na és édesapját. Katalin öleli Katicát, Márton jobb híján Esztert, aki szerintem a megérkezéskor csak úgy csinált, mintha aludna.

Visszaadom a Trabantot. Öleljük egymást, sírunk, én nem tudom abbahagyni a sírást. Mit sírást, zokogást. Egymás szavába vágva mesélünk, iszunk. A tegnapi módszer most is beválik. Másnap a munkahelyemen felfelé fordított hüvelykujjamat mutatom csak, no meg ép magamat. Ők is nagyon aggódtak, mindenki megkönynyebbült.

Éjjel cseng a telefon. Előző éjjel felfokozott idegállapotom miatt nem nagyon aludtam, így most nehezen ébredek. Hermina, Tibit beszállították kórházba, élet-halál között lebeg, ételmérgezésre gyanakodnak. Veletek mi van? Micsoda, hol, hogyan? Infúziót kap! A László kórházban van. Nekünk nincs szervi bajunk. Leteszem a kagylót, lassan fogom a szavak értelmét, felugrok, rohanok a gyerekszobába, rázom Esztert, ébredj! Nincs semmi bajod? Nem vagy rosszul? Nem, nincs semmi baj. Ülök az ágyon, száz gondolat kavargó a fejemben.

A kórházban halálosan komoly mindenki. Sírás szorongatja a torkom, de nem merem átadni magam bolyduló érzelmeimnek. Sokkal komolyabb a helyzet, mint gondoltam. Tibi tikkadt francia filmszínészként hever az ágyon, csövek, infúzió, egy rohángáló nővér és az orvos, magas, fehér hajú, bizalomkeltő. Mellette egy mitugrász Miki egér. Akármilyen tragikus is a helyzet, küzdök a feltörekvő nevetéssel. Elmondtam, amit tudtam, csak azt ettük, amit én vittem, tehát mérgezés kizárva. De akkor mi ez? Senki nem tudja, mitől van a hányás, hasmenés, negyven fokos láz, miért nincs pulzusa? Úgy piheg ott az ágyon, mint egy kismadár, miért jár belé hálni a lélek a szó legszorosabb értelmében? Ülök tehetetlenül, és csak arra gondolok, hogy ha mostanáig megsegített az Isten, most már nem hagyhat bennünket faképnél.

Hiába, menni kell a munkahelyemre. Szétböngött, dült arccal érkezem. Lecsapok a telefonra, remeg a kezem, mit remeg, ráng, amíg kapcsolják a melléket. Szeretnék

érdeklődni Tibor állapotáról. Csönd, aztán ki keresi? – kérdezi a nővér. A felesége barátnője. Adom a feleségét. Még semmi sincs, ne tartsd fel a vonalat. Puff! Mit nem adtam volna, ha azt mondja: túl van az életveszélyen. Én kevés vagyok ahhoz, hogy az érzéseimet megfelelő szavakkal elmondjam, leírjam, mire gondoltam akkor. Felelősnek érzem magam Tibiékért, az egészért. Hogy nem játék egy ember élete. Ennyi erővel lőtt sebbel is feküdhette ott, vagy én, vagy akármelyik gyerek. Vagy összeverve, bizonytalanságban ülhettünk egy fogdában, vagy bárhol félúton a regáti sóbányák, vagy a Duna-delta felé. De hogy az egészet megúsztuk, és a Tibi mégis majdnem belehalhat.

Elmegyek a Városmajori templomba, mélyen magamba szállok, és imádkozom és imádkozom, hogy Isten mentse meg Tibit. Késő délután megtudom, hogy valamivel jobban van, de életveszélyben.

Másnap reggel átszállítják a másik pavilonba, amikor Tibor feleségét kérem a telefonhoz. A nővér félreérti, elszörnyülködve kérdezi: „Remélem, nem gondolja komolyan, hogy a beteg máris a telefonhoz jöhet?” Hát persze, hogy nem gondoltam komolyan! Majd kiugrok a bőrömből. Boldogan indulok a látogatásra. Vettem neki egy csomag élesztőt, de aztán mégsem merem elvinni, inkább színes pántlikákkal lepem meg, amit az ágya végére kötök, hogy mindig lássa. Olyan fehér ott minden. Viszek neki rajzokat is, amiket Eszti, Julcsi és Márk csinált számára reggel – szép szívdarványosokkal.

Tibi felesége ellentmondást nem tűrve pusztítja a bacilusokat. Körbesikálja Tibit, akibe egy állványról a nyakába vezetett kanulón keresztül antibiotikum csordogál. Színe is van, jó kedve is, sőt fölkel, eltűnik egy ajtó mögött, negyedóra múlva visszacsoszog, s elégedetten közli, hogy megrepedt a fajansz. Tibi másnap jön ki a kórházból, s én ünnepélyes keretek között kitüntettem az 1940-ben *Az egyes erdélyi részek visszacsatolásának emlékére* kiadott éremmel.

H, mint Hát

Hát kezdem azon, hogy reggel felébredek. – írja levelében Sanyi! – Az első pillanatban szörnyen hiányzol. Nem szívesen bújok ki az ágyból, mert csak egymagamnak kell tüzet rakni. Itt azért hiányzol, utána meg azért, mert nincs, aki reggelit adjon. Megjövök ebédelni, a szálláson ugyan kosztot kapok, de az hiányzik, hogy Te főznél! Vacsoránál nagyon hiányzol, mert úgy tapasztaltam Siófokon, hogy jó vacsorákat tudsz készíteni. Viszont utána nem hiányzol annyira, mert úgyis Rólad álmodom.

I, mint Idő

Vakon keresem az ágyfejnél álló éjjeliszekrényén az órát. A karomat, a csuklómát is áttapogatom, vajon nem felejtettem-e lecsatolni. Aztán késélynire nyitom fel a szemhéjaimat, azt mondják, mindig így ébredezem, késpengeként, keresem a falon a nagy órát, de a falon nincs semmi. Nem is volt. Keservesen oldalra fordulok, a sok keskeny és széles, lapos és mély fiókos komód felé, azon áll, ha rend van, a vekker.

Az sincs. Sehol nincs az idő. Ki a fene tünteti el az időt? Nem elég a hiánya, tudnom kell, hány óra, hány perc. Ha már az adja a napok ritmusát.

I, mint I nélküli Bella

Bella 3 éves, csak magyarul tud. Hermina reggel az anyanyelvén ébreszti, a legjobb magyar népmesélői hangján, és a legszebb meséket, a legszebb népdalokat mondja neki. Egy katolikus oviba kerül. Néhány hét után már beszél franciául. Záró előadásakor hat kislánnyal táncol oly módon, ahogy a lokálokban a táncosnők, lábát magasra dobálja, kis ruháját az arcába lebbenti, és várja a tapsot. Katolikus oviban kánkánt táncol, ezen jót nevetek.

Hermina, ugye, te mondod, hogy a katolikus oviban Bella néhány társával has-táncot is előad? Nyolcvankilenc éves vagyok, nem emlékezhetek mindenre.

J, mint Jó

Jó a házasságunk. A gyerekeink egészségesek.

J, mint Jólét

Hatvanötben, meglehet hatvanhatban jelenik meg először a csemegékben, majd a közönséges közértekben is. Finoman zizegő, áttetsző, íves zsírpapírba csomagolt tizkilónyi téglányokban szállítják az elárusítóhelyekre a vaját, azt szeletelik és árusítják igény szerint. Tíz deka vaj akkora, mint manapság a valódi mortadella. A zsír fogyóban, a növényi olajok iránt pedig nincs kereslet. A dán sózott vaj az első termék, amely a jólétről beszél. Idővel akár naponta is vásárolható a szafaládé, a krinolin és a marhahúsból készített párizsi, ami a lányok kedvence, továbbá a Melba nevű csokikocka.

K, mint Kérem

Kérem, ne szóljanak bele a köhögésembe! Még akkor sem, ha a megünneplésemre készülnek.

K, mint Kétezertíz

Nagy hőségben megyünk orvoshoz. Hazafelé benézek a kenyérüzletbe. Megbeszéltem Sanyival, hogy a kapualjban vár rám, a forró pékségbe ne jöjjön velem. Néhány percen belül hűlt helye van. Keresem mindenhol, eredménytelenül. Jön a busz, tíz percen belül otthon vagyok. A rendőrséggel beszélek a betegségről és a külsejéről. Két és fél óra múlva meghozzák. Az Óváros téren üldögél, abban az étteremben, ahol egykor minden vasárnap délelőtt a barátaival találkozott. Egyedül ücsörög az Elefántban, se nem iszik, se nem eszik, az aranyos pincérnő mosolyát dicsérgeti. Majd bevallja neki, hogy nem tud rendelni, mert a felesége elvette tőle a pénzét.

K, mint Kéteztizenegy

Van a rendőrnő és van a roma rendőrfiú. A kaputelefonon kedvesen szólnak fel: ne várja az ebédrel a férjét, mert csavarog. Most hozzák vissza Zircről.

K, mint Kirándulások

Sanyi reggeltől estig dolgozik. Olaszfalu és Eplény a körzete, valamint egy jó termelőszövetkezet, Nemesvámoson.

Vasárnap a gyerekekkel, később az unokákkal kirándulunk a Bakonyban. Férjem öreg korában is cserkész marad. Gyűlöli a szeméttel ellepett sok bakonyi, sétautat. Kétszatyornyit is összeszed az üvegekből és a szemétből. Olykor emiatt guberálónak vélik, és messze kerülnek a turisták. Egyszer egy tízest nyomtak a kezébe. Meséli, a cserkész táborban tisztaság, fegyelem, rend uralkodik: ez határozza meg a mi életünket is.

1936-ban a veszprémi piarista gimnáziumban hatvan tízéves lurkó egyikéként kezdi meg a tanulást. Ebből huszonnyolc orvos, négy állatorvos, erdőmérnök és más foglalkozású embert ismer meg az egyik érettségi találkozójukon.

A séták legkedvesebbje a félreeső út, ahol honos vadon élő orchideák tenyésznek. Sanyi a cserszömörcebokor alján szarvasbangóra bukkan. Akkoriban égő a szárazság, és öt liter vizet viszünk minden alkalommal a kedvencünknek, hiszen a fajta tíz-tizenöt millió éve létezik.

Öt év múlva, nem törődve a forró nyarakkal és esővel, előbújik. Élnek ott salangvirágok, papucskosbor, vitézkosbor, vitézvirág is.

Ezt a völgyet a vad orchideák sövényének nevezzük. Hárskútnál fellelhető a kikerics. A nagy szikladarabnál, amire rá van írva, 1956, a kedves turbánliliom virágzását Sanyi mindig tudja.

Sanyi ismeri a gombákat, de amit begyűjt, azt a piaci gombaszakértőnek is bemutatja. Sanyi a szentkirályi repülőtéren is rengeteg gombát összeszed, amit télre elteszek. Én nem sokat tudok a gombákról, de a sampionnak, azaz a csiperkének fehére a kalapja, a rekesze rózsaszínű, majd barna. A hasonmásának, a gyilkos galócának fehér a rekesze, galléros tönkű az alja.

K, mint komlószag

Egyetlen alkalommal azonban ott ragad a tekintetem a fal párkányán, a kagylósan kitöredezett peremű résnél. Rég begyakoroltam és megszoktam a délelőtti tizenegykor esedékes lassú nézést, amikor regisztrálok ugyan, de egyben nem veszem észre a hódolókat. A sörgyári, többnyire pohos, de a cejgkék kezeslábában marconának tűnő munkásoknak ekkor esedékes a délelőtti második cigarettaszünet, én meg fiatal, budapesti divat szerint öltöző szépasszony, csupasz vállal, igazán nem látszik rajtam a férjezettség, s az sem, hogy lánygyermeknek vagyok az anyja. Vagy, ha látszik, akkor azért bámulnak. Kívánatos vagyok. Sanyi sokat mondja, hát elhiszem. Elönti a szobát a komlószag, nem olyan cukros, mint a malátáé, inkább férfias. Ré-

szegítő. Van benne animalitás. Az egyetem amúgy flörtös hely, ha valaki tanársegéd, akkor adjunktusnak, az adjunktusok pedig a docensasszonyoknak, a férfi docensek a professzor asszonyoknak teszik a szépet. Udvarolnak. Tudható, hallható ez is, az is, hol bájos, hol szaftos, hol egészen fehéreneműszagos história. Mindenkiről születik pletyka, rólam az járja, hogy megfordultam a Szatyor bárban is, amely közismer-ten a veszprémi kurvák találkozóhelye. A szóbeszédről addig nem tudok, mígnem megkérdezi tőlem a tanszékvezető, hogy milyen italt érdemes a Szatyor bárban iszogatni. És hogy oda járnak, ugye tudom, a sörgyári fiatal, bivalyerős trógerek, akik a csírázott magvat lapátolják a tartályokba. A téglafal tetején azonban nem azok a férfiak ülnek szétvetett lábbal, akikkel ott találkozhatok, azon az egyetlen alkalmon, amikor Sanyi barátja, s annak felesége meghív minket az ominózus helyre.

Összességében, ha a pályakezdésekre, sőt, ha a pályám felére gondolok, akkor néhány jegyét kell említenem, Edina! A betonfalat, az épületét, amelynek földszintjén, a könyvtárban dolgozom, a Marxizmus-Leninizmus Tanszék könyvtára alatt, s a téglafalat, amelynek kerítés a funkciója, amely elválasztja nappali életteremet a tá- gas világtól, amelyet aktuálisan a sörgyár képvisel. Aztán a gyerekeket, akikkel több évig otthon maradok, kivált a munkából a férjem, de belőletek is az édes, a pisire és csokoládéra egyszerre emlékeztető gyerekillatot. Végül az egér. S így, a végül után, a színház lila bársonnyal kárpitozott nézőterét, a puha székeket, a süppedős sző- nyegeket, a selyemzizegéstől telt páholyt, amelybe szól a bérletünk, ahová hetente legalább egyszer elmegyünk. És persze a komlószag.

L, mint Lábos

Edina kicsike. Hasfájás miatt teát és pirítóst kap reggelire. Kinézek az ablakon, hát mit ad az Isten, a szomszéd kutyája a nagy, piros lábospól lafatyolja a tejes kenyeret, Edina mellette kuporog, kis kezével tömködi a szájába a falatokat. Akkor mondom Sanyinak, nekünk nem lesz kutyánk.

L, mint Lányok

Cukros vagyok. Az egyetemen is az voltam, sosem vettem magamhoz a menzán az édes vagy lisztes ételeket. Gondosan ügyelek arra, hogy ne egyek tésztát, ne fo- gyasszak édességet. A lányok, Edina, Hermina, Évi süteményt hoznak. Miért akarják az anyjuk pusztulását? Lehet, hogy nem a lányaim?

L, mint Levél, Sanyinak, Klárától

Sanyikám,

Dátum nélkül

Voltam délelőtt az Ottó utcában, de még mindig nem volt tárgyalás. Hudi kollégával elhatároztuk, hogy írunk Rákosinak Róbert ügyében. Gondolom, nagyon várod, hogy legyen valami döntés. Az ügyvédtől érdeklődtem Eta válási lehetősége felől, aki azt mondta, hogy addig, amíg Róbert tárgyalása nincs, nem lehet tőle elválni, és akkor is csak abban az esetben, ha öt évnél több az ítélet. Természetesen én is a lel-

kemből kívánom a szabadulását, annak ellenére, hogy tudom előre azt, hogy nem fog válni. Tegnap Eta miatt nagyon el voltam keseredve, mert még a reményt is elvesztette, hogy valaha szabad legyen.

Eta arról számolt be, hogy azzal a pletykás nénivel együtt nyaralt a Frei Vili bácsi, nem tudom, miket mondhatott, de Bánky dr. robbant be a szobánkba, hogy mikor megy férjhez? Eta azt mondta neki, hogy megőrült, elég volt férjből egy is.

Elkeserít, hogy olyan sokáig kell várnod, s csak abból a szempontból örülök, hogy legalább lesz időd átgondolni, hogy jó lesz-e ez a házasság.

Az utóbbi időben sokat gondolkoztam azon, hogy helyes-e az, ha Eta látja a túlságos szeretetedet. Vajon nem unalmas mindig csak szeretetet kapni? De sajnos nincs idő arra, hogy az egymásétól eltérő véleményt alkossunk, mert a ritka találkozásainknál csupán a jó oldalainkat mutatjuk.

Ne aggódj, velem minden rendben van. Sok-sok csók. Klára

L, mint Louvre

Delacroix *A népet vezető szabadság* című kép előtt óvodások ülnek a nagyszőnyegen. Az óvónővel együtt, aki elmeséli, hogy a festményen látható történet miről szól. Nagy benyomást kelt a gyermekek komolysága és odafigyelése. Hermina szerint Bella élvezi a festményt, alaposan megnézi. A gyerekekben benne van a francia figyelem.

L, mint Lunczer Jenő, fiatalon meghalt

Lunczer Jenő az egyetem hallgatója és a Veszprém táncegyüttesben szólótáncos, ahol Hermina is táncos és énekes. Nagyon híres csapat, a veszprémi Petőfi Színház is műsorra veszi őket. Az előadásuk csodálatos. Jenő szép alkatú fiatalember, meglepő a zöldes színű bőre.

Hermina és Edina minden kérdés nélkül elindulnak otthonról. Jenő és a két lány jó barátok és mindkettőjüket a szüleihez hívja. Jenő édesapja beteg, de édesanyja örömmel törődik a lányokkal. Jenő meleg, a lányokat azért hívja, hogy megnyugtassa az apját. A lányok ezt tudják, asszisztálnak hozzá.

Sokéves történet, hogy a fiú meghal. Valami szerelmi komplikáció. Akkor sem tudtam megérteni, hogyan és miért.

L, mint Luri

Nálunk tizenegy gyermek nevelkedik a családban, én voltam köztük az utolsó. A testvéreim Lurinak szólítanak, de miért? Luri! A házban hatalmas a konyhánk, hatalmas asztallal. Hat éven keresztül zajlik a háború, éveken át lehetetlen vajat, zsemlyét, húst vásárolni, cukor csak jegyért volt kapható. Ha tészta fő ebédre, akkor üknagymama alig szór mákot a tésztára, mintha azon fekete szemecskék nem is lennének.

A Lurizás a Városmajorban szűnik meg.

M, mint Menyét

Azt meséli, a tanszéken volt valami ünnepség, amelynek a végén rosszul lettem, a professzor, mert az ilyen alkalmon mindig tartott valaki valamiféle előadást, a viselkedéstan professzora volt, a menyét úgy születik, hogy majdnem tudja, miként kell ölnie. De hogy jól öljön, az is szükséges, hogy a menyét áldozata megfelelően viselkedjen. Szóval, Hermina, ha a kis menyéthez táplálékkul kis patkányt adnak be, a patkányt a hasán ragadja meg először, eljátszik vele, mígnem véresre harapdálja, és kimúlik. Akárhány kölyökmenyéttel végzik a kísérletet, mindig ez az eredmény. De ha kifejlett, felnőtt patkány kerül be a kis menyéthez, azt biztosan a tarkóján fogja megragadni, és elroppantja a nyakát. A halálához, másik szempontból nézve a táplálékká váláshoz elengedhetetlenül szükséges a táplálékállat félelemből eredő agresszív viselkedése.

Hát én nem így tapasztalom.

M, mint Mézcsurgató

A karácsony előtti kirakodóvásárban Hermina a hangszereket nézegeti. Akad ott minden a mélyhegedűtől a kasztanyettáig. Látom, hogy a füléhez emeli a mézcsurgatót, apró ujjaival hangot akar belőle kicsiklandozni. Mondja, eléggé elképedve, hogy nem szól elég erősen. Visszahelyezi oda, ahonnan felvette.

M, mint Miért

2010-től vagyok egyedül a beteg férjemmel. Nem tudok mindent elintézni. Puskás Tivadar kőműves és a fia, Demeter olykor segítenek. A gyerekeim külföldön, az unokáim szerte a világban. Tivadar és Demeter felújítják a tetőszerkezetet, a kert lépcsőit, a szomszédok felé kerítést építenek. 2016-ban adjuk el a házat, mert így döntenek a lányaim. Telefonálok Tivadarnak, hogy vigye el a bútorokat. Akkor értesülök Demetertől, hogy az apja daganatos betegségben halt meg. Soha nem felejttem Demeter kedvességét, figyelmességét. Miért kell meghalni fiatalon?

M, mint Mondanom se kell

Azt mondanom sem kell neked, Éva, hogy azt képzeltem, fél szemmel lenni annyi, mint csupán felét látni a világnak. Számomra mindenből csak az egyik fele jut.

Ny, mint Nyugat

Amikor az öccse disszidál, azt állítja, egyetlen tényér lencséért eladja a hazáját. Pedig Sanyi a kitűnő német tudásával jól boldogulna! Sanyi tíz éven keresztül tartja a haragot a testvérével, bár Ádám felesége szeretné, ha mi is Németországban maradnánk. Egyszer, amikor a nappalijukba bemegyek, Ádám azt mondja, a szürke kölni égboltot nem tudja megszokni. Fájdalmas az arca. Kinézek az ablakon, valóban szürke a kölni ég. Aztán a hetvenes években könnyebb lesz itthon is. Igaz, közben megöregszünk.